

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Для забезпечення фінансової безпеки банків необхідна певна система індикаторів, що дозволяє на постійній основі здійснювати діагностичні і превентивні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки. Сутність фінансової безпеки банківської діяльності полягає в забезпеченні організаційно-управлінських, технічних і профілактичних заходів, що гарантують якісний захист прав та інтересів банку, зростання статутного капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення поворотності кредитів, збереження фінансових і матеріальних цінностей [1, 5]. Такі науковці, як Єпіфанов А.О. та Барановський О.І. виокремлюють наступні завдання, що поставлені перед фінансовою безпекою банків: ідентифікація ризиків і пов'язаних з ними потенційних небезпек; визначення індикаторів фінансової безпеки банку; впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки; розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку як в короткостроковому, так і в довгостроковому періодах; контроль за виконанням запланованих заходів; аналіз виконання заходів, їх оцінка, коректування; ідентифікація загроз банку і коректування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку [1, 5]. Ми бачимо, що одним із завдань є визначення індикаторів фінансової безпеки банку. Важливими функціональними елементами фінансової безпеки банків є планування, аналіз, регулювання та контроль, що також передбачають формування оптимальної системи індикаторів, за допомогою якої можна отримати інформацію про рівень фінансової безпеки банку. Основне завдання системи індикаторів – з достатньою точністю і оперативністю

інформувати осіб, що приймають рішення, шляхом зведення і ущільнення інформації для різних рівнів прийняття рішень. На відміну від розрізнених показників, за допомогою системи індикаторів можна побудувати досить струнку модель визначення рівня фінансової безпеки банку, яка враховує всі різноманітні причинно-наслідкові взаємозв'язки між різноманітними факторами [3, 8]. До етапів формування системи індикаторів фінансової безпеки банків можна віднести:

етап 1: формування попереднього складу показників, що характеризують фінансову безпеку банків, а саме визначення критеріїв відбору показників фінансової безпеки банків; відбір показників за критеріями відображення ключових аспектів фінансової безпеки, інтерпретованості та відповідності методам обліку і звітності на основі теоретичного узагальнення;

етап 2: формування системи індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки банків за результатами математичної обробки: відбір показників за критерієм відсутності тісного лінійного зв'язку та несуперечливості показників на основі розрахунку коефіцієнтів парної кореляції між показниками що описують ліквідність, достатність капіталу, ефективність управління, ділову активність; формування системи показників з урахуванням критерію цільової спрямованості показників завдяки визначенню впливу показників ліквідності, достатності капіталу, ефективності управління, ділової активності на прибутковість банку як основний показник результативності діяльності банку.

Однією з проблем формування системи індикаторів для оцінки рівня фінансової безпеки є те, що у працях, присвячених фінансовій безпеці банків, немає єдиного підходу до складу показників. Склад показників, що характеризують фінансову безпеку банку сформовано на основі узагальнення літературних джерел [1, 2, 4, 6], автори яких визначають фінансову безпеку банку через систему показників, що описують ліквідність, достатність капіталу, ефективність управління,

ділову активність. Отже, система індикаторів, що характеризує фінансову безпеку банку, складається з наступних груп показників:

1. Показники оцінки достатності капіталу: коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом, коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт захищеності власного капіталу, коефіцієнт мультиплікатора капіталу;

2. Показники оцінки ліквідності: коефіцієнт ресурсної ліквідності, коефіцієнт генеральної ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих, коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів;

3. Показники оцінки ділової активності: коефіцієнт активності залучених позикових і залучених коштів, коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи, коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів, коефіцієнт активності залучення строкових депозитів, коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель, коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель, коефіцієнт кредитної активності, коефіцієнт загальної інвестиційної активності, коефіцієнт рівня дохідних активів, коефіцієнт інвестицій у цінні папери і пайову участь у дохідні активи;

4. Показники ефективності управління: загальний рівень рентабельності, коефіцієнт окупності витрат доходами, чиста процентна маржа, чистий спред, інший операційний дохід, «мертва точка» прибутковості банку, рентабельність активів, рентабельність дохідних активів, рентабельність загального капіталу, рентабельність статутного фонду, рентабельність діяльності за витратами.

Для дотримання критерію відсутності тісного лінійного зв'язку та несуперечливості показників необхідно розрахувати коефіцієнти парної кореляції між показниками кожної групи [7]. Далі необхідно визначити

показники, між якими існує тісний лінійний зв'язок – парні коефіцієнти кореляції перевищують 0,8, а детермінант кореляційної матриці дорівнює нулю. Та виключити ці показники з системи індикаторів визначення рівня фінансової безпеки.

Далі, з метою забезпечення цільової спрямованості показників, визначається вплив показників ліквідності, достатності капіталу, ефективності управління, ділової активності на прибутковість банку як основний показник результативності його функціонування. Взаємозв'язок між кожним з коефіцієнтів і прибутковістю банку визначається на основі ступеня кореляційної залежності між ними за наступною формулою [7]:

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - x_m)(y_i - y_m)}{\sigma_x \sigma_y}, \quad (1)$$

де r – коефіцієнт кореляції;

x_i – поточне значення відповідного коефіцієнта;

x_m – середнє значення коефіцієнта;

y_i – поточне значення прибутковості банку;

y_m – середнє значення прибутковості банку;

σ_x, σ_y – середньоквадратичне відхилення x_i та y_i відповідно.

У підсумку, визначена система індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки банків, з одного боку, повинна відображати вплив на прибутковість банку кожного з показників, а з іншого, не повинна бути перевантажена великою кількістю показників, щоб не ускладнювати процес аналізу. Тому доцільно обирати ті показники, що мають найбільші значення коефіцієнтів кореляції та виключити з системи індикаторів ті показники, коефіцієнти кореляції яких з прибутковістю банку найменші.

Таким чином, при обґрунтуванні системи індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки дотримані наступні критерії: цільова спрямованість показників, відображення ключових аспектів функціонування банку,

важливість, інтерпретовність та обмежена кількість, несуперечливість, відповідність методам обліку і звітності. Відбір лише найбільш значущих показників за допомогою кореляційного аналізу дозволить забезпечити об'єктивну оцінку рівня фінансової безпеки, як у цілому, так і в розрізі груп показників, що описують ліквідність, достатність капіталу, ефективність управління, ділову активність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановський О.І. Основи фінансової безпеки / О.І. Барановський // Финансовые услуги. – 2008. – №1. – С. 16-19.
2. Васильченко З. М. Економічна безпека банку: теоретична концепція моделювання / З. М. Васильченко, І. П. Васильченко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – №5. – С.144-155.
3. Вовк В.Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку / В.Я. Вовк // Проблеми економіки. – 2012. – №4. – С. 200-204.
4. Губарева І.О. Забезпечення управління економічною безпекою банку : монографія / І.О. Губарева, О. М. Штаєр. – Харків : ІНЖЕК, 2013. – 309 с.
5. Єпіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
6. Зубок М.І. Безпека банків: навч. посіб. / М.І. Зубок. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 306 с.
7. Ким Дж. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ / Дж. Ким, И.У. Мюллер, У.Р. Клекка; пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 216 с.
8. Марюта А.Н. Целевой экономической и управленческий анализ: монография / А.Н. Марюта, К.Ф. Ковальчук. – Днепропетровск: «Системные технологии», 2005. – 342 с.